

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Давиденко І.В.

“ ____ ” _____ 2020 р.

РЕФЕРАТ

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

за спеціальністю 242 *Туризм*
за освітньою програмою *Туризм*
на тему:

**«Аналіз і перспективи розвитку санаторно-курортного
господарства України»**

Виконавець,
студентка ЗФН, гр. 10
Романова К.В.

Науковий керівник,
к.е.н., доцент **Михайлюк О.Л.**

Одеса 2020

Актуальність теми Лікувальні властивості багатьох природних факторів відомі з найдавніших часів, примітивні споруди для водолікування в місцях виходу мінеральних вод були свого роду прототипами бальнеологічних курортів. Чутки про лікувальні властивості деяких вод поширювались далеко за межі відповідних місцевостей, приваблюючи багато хворих. «Чудодійні» джерела та інші лікувальні фактори ставали основою лікувальних таємниць храмів, нерідко були предметом релігійного культу.

В Україні санаторно-курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації. З XIX ст. відомі бальнеологічні курорти Передкарпаття та Закарпаття, Поділля, Полтавщини, грязьові курорти Криму та Одещини, які зазнали особливого розвитку у XX ст. Так, перші заклади в Україні, які почали функціонувати, використовуючи мінеральну воду для лікування, виникли у Шклі (1576), Трускавці (1827), Одесі (1829), Бермінводах (1862), Моршині (1877); лікувальні властивості грязей – на узбережжі Куяльницького лиману (1833), поблизу Голої Пристані (Гопри) (1895).

Система санаторно-курортних закладів розвивалась в межах державної системи охорони здоров'я, її послуги були соціально орієнтованими і достатньо дешевими для громадян (за рахунок фонду соціального страхування та інших джерел фінансування). Але недостатньо розвинена матеріально-технічна база галузі, її низька пропускну спроможність і застаріле обладнання, навіть при високій кваліфікації персоналу і досконалості методик профілактики та лікування, робила санаторно-курортні заклади важкодоступними для більшості населення.

В ринкових умовах сьогодення санаторно-курортна справа в Україні зазнає структурних змін. В першу чергу вони торкнулися організаційно-управлінських засад: зростаюча комерціалізація діяльності, вихід на ринок санаторно-курортної пропозиції, подальша сегментація даного ринку відповідно до змін попиту обумовили зміну форм власності (зокрема, розширилась колективна та приватна складові) та управлінської структури.

Теоретичне підґрунтя дослідження функціонування вітчизняної санаторно-курортної сфери у сучасних умовах закладено у працях Н. Ведмідь, В. Гуменюка, А. Мазаракі, О. Нежнік та ін. Суб'єкти цієї сфери з позиції системного аналізу розглядаються як складні адаптивні системи, що характеризуються такими властивостями: складаються з підсистем, які також є складними адаптивними системами; є відкритими системами, тобто взаємодіють із зовнішнім середовищем.

Дослідження щодо вивчення та аналізу природно-рекреаційних ресурсів були здійснені Войтович С., Коваленко Н. .

Україна має великі рекреаційні ресурси, до яких належать географічні об'єкти, що використовуються чи можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення населення. Але сучасний стан господарювання вітчизняних підприємств санаторно-курортного комплексу характеризується нестійкими тенденціями функціонування, що в основному обумовлюється сезонними коливаннями попиту, недостатнім рівнем якості обслуговування та організаційним консерватизмом процесу управління. Саме це обумовлює актуальність вивчення цього питання з метою розроблення рекомендацій для покращання санаторно-курортної справи в Україні.

Об'єкт дослідження: об'єкти санаторно-лікувального господарства України.

Предмет дослідження: процес у світі та Україні.

Метою дослідження є: визначити потенціал функціонування санаторно-курортної галузі як складової туристичної індустрії та проаналізувати стан і перспективи її розвитку в Україні.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- дослідити сутність туристичної та бальнеологічної справи;
- проаналізувати природно-ресурсний потенціал для санаторно-курортного господарства в Україні;
- вивчити регіональне розмаїття бальнеологічних курортів в Україні;
- оцінити потенціал функціонування санаторіїв в Україні;
- оцінити регіональну специфіку санаторно-курортних закладів України;
- окреслити перспективи впровадження інструментів маркетингової політики для подальшого розвитку санаторно-курортного господарства в Україні.
- запропонувати використання європейського досвіду для розвитку сфери лікування та оздоровлення;
- визначити інструменти маркетингової політики для подальшого розвитку санаторно-курортного господарства в Україні.

Інформаційну базу дослідження склали: Закон України “Про туризм”, праці вітчизняних авторів, а також інформація з офіційних сайтів міжнародних клінік щодо ціноутворення, статистична інформація з офіційного сайту держкомстату України.

Практичне значення:

- досліджено сутність туристичної та бальнеологічної справи;
- проаналізовано регіональну специфіку функціонування санаторіїв;
- вивчено регіональне розмаїття курортів України;
- оцінений потенціал функціонування санаторіїв в Україні;

- проаналізований досвід європейського ринку туристичних послуг;
- оцінений природно-ресурсний потенціал санаторно-курортного господарства ;
- наведені приклади інструментів маркетингової політики для розвитку санаторного господарства в Україні ;
- окреслені перспективи розвитку санаторіїв в Україні.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів; містить 11 таблиць, 10 малюнок, висновки і пропозиції. Список літератури складається з 67 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТУРИСТИЧНОЇ І БАЛЬНЕОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»** розглядаються: сутність понять і види туризму, термін лікувально-оздоровчий туризм, бальнеологія, лікувальні ресурси та рекреаційні ресурси.

У другому розділі **«АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ»** оцінюються: рівень розвитку природно-ресурсного потенціалу санаторно-курортного господарства, проводиться аналіз розвитку санаторно-курортного господарства в Україні та регіональний аналіз розвитку санаторно-курортного господарства.

У третьому розділі **«ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ»** наводиться перспектива використання європейського досвіду для розвитку сфери лікування та оздоровлення та які можна застосувати інструменти маркетингової політики для подальшого розвитку санаторно-курортного господарства в Україні.

ВИСНОВКИ

Протягом 2008-2017 років на ринку санаторно-курортних послуг спостерігаються негативні тенденції щодо зменшення як кількості санаторно-курортних закладів, так і кількості споживачів, що обумовлено низкою ринкових та неринкових факторів.

Висока значимість санаторно-курортного оздоровлення обумовлена скороченням тривалості життя, високим рівнем захворюваності населення.

Визначено фактори, які стримують розвиток ринку санаторно-курортних послуг в Україні. Зокрема, до таких факторів належать:

- недостатнє маркетингове забезпечення діяльності санаторно-курортних закладів, в т.ч. недосконала система маркетингових комунікацій та просування послуг;
- невігідне позиціонування українських курортів та санаторнокурортних закладів;

- слабо розвинута і застаріла санаторно-курортна інфраструктура, низька якість послуг і недостатній рівень обслуговування в порівнянні з аналогічними показниками зарубіжних курортів;

- низький рівень доходів населення; недостатній рівень державного сприяння розвитку ринку санаторно-курортних послуг;

- недостатній обсяг інвестицій в розвиток санаторно-курортних закладів.

Перешкодою на шляху розвитку ринку санаторно-курортних послуг в Україні є запроваджені у 2019 р. зміни щодо нарахування туристичного збору.

Важливим фактором впливу на розвиток ринку санаторно-курортних послуг є ефективне фінансове забезпечення закладів на основі різноманітних джерел і форм залучення, розподілу і використання грошових коштів. Слід приділити увагу залученню клієнтів, які придбають санаторно-курортні путівки за власні кошти, порівняно з тими, що отримують путівки через Фонд соціального страхування. На основі проведеного аналізу профілю клієнта санаторія, зроблено висновок, що такі клієнти є активними користувачами Інтернет і соціальних мереж.

Необхідно запроваджувати цифрові технології просування в систему інтегрованих маркетингових комунікацій санаторіїв України та формування цифрової (digital) стратегії просування з метою залучення клієнтів, які придбають путівки за власні кошти.

Також доцільно поширювати взаємодію санаторно-курортних закладів з ринковими посередниками (туристичні фірми, online-отельєри), що сприятиме більш активному залученню індивідуальних клієнтів.

Ринок санаторно-курортних послуг України є потенційно привабливим, тому для його подальшого ефективного розвитку та максимального використання потенційних можливостей необхідним є системне впровадження цифрових технологій просування та розробка маркетингових цифрових (digital) стратегій.

Результати досліджень доводять, що різні регіони України багаті на мінеральні та кліматичні ресурси, які дають можливість розвивати санаторну діяльність. Велика кількість санаторних комплексів свідчить про багаті запаси природних ресурсів, які потрібно використовувати розумно та з користю. У процесі проведеного аналізу діяльності санаторіїв, визначено їх типізацію та спеціалізацію. Санаторно-курортне господарство переважно створюється в місцях зосередження сприятливих рекреаційних ресурсів, лікувальні та оздоровчі властивості яких мають територіальні особливості. Це визначає спеціалізацію санаторно-курортних регіонів на наданні певних видів лікувальних чи відпочинкових послуг.

Для підвищення ефективної діяльності санаторіїв необхідним є реформування їх діяльності, яке має базуватися, з одного боку, на удосконаленні фінансово-економічних механізмів відтворення курортно-рекреаційного потенціалу, створенні доступного й ефективного ринку санаторно-курортних й оздоровчих послуг для максимального задоволення потреб споживачів, а з іншого – на заохоченні конкуренції й оптимізації управління цими закладами.

У перспективі потрібно звернути увагу на проблематику функціонування санаторіїв до яких належать:

- недостатня державна підтримка;
- недостатня кількість капітальних вкладень для збереження і зростання ліжкового фонду;
- низька купівельна спроможність населення країни;
- нерозвинений рівень кредитної системи та системи бонусів для споживачів санітарних послуг, розвиток інфраструктури тощо.

Для вирішення поставлених завдань у перспективі потрібно вивчати і здійснювати медико-біологічну оцінку якості природних ресурсів тих населених пунктів, у яких на сьогодні відсутні санаторії, залучати інвестиції, розширювати послуги організації відпочинку, дозвілля і розваг тощо. Важливим напрямком подальших досліджень має стати обґрунтування майбутніх потреб у санаторіях.

Анотація

Романової Ксенії Вадимівни

«Аналіз і перспективи розвитку санаторно-курортного господарства України»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю
242 Туризм Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів; містить 11 таблиць, 10 малюнок, висновки і пропозиції. Список літератури складається з 67 найменувань.

Об'єкт дослідження: об'єкти санаторно-лікувального господарства України.

Предмет дослідження: процес розвитку та вдосконалення санаторно-лікувального господарства України.

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТУРИСТИЧНОЇ І БАЛЬНЕОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»** розглядаються: сутність понять і види туризму, термін лікувально-оздоровчий туризм, бальнеологія, лікувальні ресурси та рекреаційні ресурси.

У другому розділі **«АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ»** оцінюються: рівень розвитку природно-ресурсного потенціалу санаторно-курортного господарства, аналіз розвитку санаторно-курортного господарства в Україні та регіональний аналіз розвитку санаторно-курортного господарства.

У третьому розділі **«ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ»** наводиться перспектива використання європейського досвіду для розвитку сфери лікування та оздоровлення та які можна застосувати інструменти маркетингової політики для подальшого розвитку санаторно-курортного господарства в Україні.

Ключові слова: туризм, види туризму, бальнеологія, санаторно-курортне господарство, лікувально-оздоровчий туризм, рекреаційні ресурси.

Summary

Kseniia Romanova

“ Analysis and prospects of development of the spa economy of Ukraine ”

qualification work for a bachelor's degree in the specialty 242 Tourism Odessa National Economic University, Odessa, 2020

Qualification work consists of three sections; contains 11 tables, 10 figures, conclusions and suggestions. The list of literature consists of 67 titles.

Object of study: objects of the sanatorium-medical economy of Ukraine

Subject of research: the process of development and improvement of the sanatorium-medical economy of Ukraine.

The first section "THEORETICAL BASIS OF TOURIST AND Balneology" deals with: the essence of concepts and types of tourism, the term medical and recreational tourism, balneology, medical resources and recreational resources.

In the second section "ANALYSIS OF THE POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF THE SANITARY AND RESIDENTIAL ECONOMY IN UKRAINE" the following is assessed: the level of development of the natural resource potential of the sanatorium and resort economy in the development of the sanatorium and resort economy in Ukraine.

The third section "PROSPECTS OF EFFECTIVE DEVELOPMENT OF THE SANITARY AND RESORT ECONOMY OF UKRAINE" outlines the prospect of using the European experience for the development of the sphere of treatment and rehabilitation, and which marketing policy tools can be applied for further development of the spa resort in Ukraine.

Keywords: tourism, types of tourism, balneology, sanatorium-spa economy, health-improving tourism, recreational resources.